

Michał Kabata

Warszawska konferencja badaczy pozytywizmu

Biuletyn Polonistyczny 17/53, 137-140

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Lam widział, podobnie jak wszyscy referenci, w marksistowskiej teorii praxis.

Dr Zofia Mitosek

WARSZAWSKA KONFERENCJA BADACZY POZYTYWIZMU

Z inicjatywy Dyrekcji Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego oraz pracującego w tym Instytucie Zespołu naukowobadawczego literatury II połowy XIX wieku odbyła się w dniu 6 maja 1974 roku konferencja naukowa poświęcona stanowi wiedzy i postulatom badawczym w zakresie kultury polskiej drugiej połowy XIX wieku. Udział w posiedzeniu wzięli przedstawiciele warszawskich placówek naukowych: IBL PAN, IS PAN, UW oraz ośrodków w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Lublinie, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Siedlcach i Toruniu.

Podstawę dyskusji stanowił referat doc.dra hab. Jana Detki (IFP UW) na temat "Stanu badań nad pozytywizmem". Obszer-ny, liczący ponad 40 stron tekst prezentował dorobek historyków literatury w zakresie badań nad pozytywizmem w trzech fazach: 1945-1949/50, 1950-1955/56 i od r. 1956 do dziś. Autor przedstawił i scharakteryzował ogłoszone w tym okresie naukowe ujęcia monograficzne, prace dotyczące krytyki artystycznej i estetyki okresu, studia i podręczniki, publikacje popularnonaukowe oraz materiałowe, starając się uwydatnić wagę i wewnętrzną hierarchię kolejnych okresów powojennych badań nad pozytywizmem oraz wartość i znaczenie poszczególnych prac. Pominęty natomiast został w referacie dorobek edytorski, co należy tłumaczyć istnieniem szczegółowego referatu poświęconego temu zagadnieniu, który przygotowała dla Komitetu Nauk o Literaturze PAN prof.dr Janina Kulczycka-Saloni.

W zakończeniu referatu doc. Detko sformułował cały szereg postulatów, które dadzą się przedstawić następująco: 1 - dalsze poszerzenie bazy materiałowej badań nad pozytywizmem; 2 - stworzenie nowej syntezy epoki; 3 - rewizja błędnych założeń w oce-

nie polskiego naturalizmu; 4 - zbadanie żywotności wielkiej tradycji romantycznej w twórczości wybitnych pisarzy doby pozytywizmu; 5 - intensyfikacja badań nad teatrem; 6 - kontynuacja badań nad życiem literackim; 7 - szczegółowa penetracja czasopiśmiennictwa; 8 - opracowanie monografii naukowych wielkich krytyków i pisarzy; 9 - analiza różnorodnych form wypowiedzi literackiej.

W dyskusji zabrały głos następujące osoby: doc. dr J. Baculewski (Biblioteka UW), doc. dr T. Bujnicki (Uniwersytet Śląski, Katowice), doc. dr S. Frybes (Instytut Filologii Polskiej UW), prof. dr I. Ichnatowicz (Instytut Historyczny UW), prof. dr E. Jankowski (IBL, Warszawa), doc. dr W. Krajewska (Instytut Filologii Angielskiej UW), prof. dr Z. Libera (Instytut Filologii Polskiej UW), dr A. Martuszevska (Uniwersytet Gdański), doc. dr L. Pośpiechowa (WSP Opole), prof. dr T. Sivert (Instytut Sztuki PAN, Warszawa), dr Halina Suwała (Instytut Filologii Romańskiej UW), doc. dr Ewa Warzenica-Zalewska (Instytut Filologii Polskiej UW). Obradom przewodniczyła i podsumowania dyskusji dokonała prof. dr Janina Kulczyka-Saloni - dyrektor IFP UW.

Dyskusja z jednej strony - wniosła sporo uzupełnień do referatu, z drugiej zaś doprowadziła do sformułowania szeregu istotnych propozycji badawczych i projektów wielu inicjatyw naukowych. Stwierdzono, że istniejące i wzrastające zainteresowania szerokich kręgów czytelniczych problematyką pozytywizmu zobowiązuje historyków literatury, historyków i neofilologów do skoordynowania wysiłków badawczych, określenia dalszego ich rozwoju i charakteru oraz zaplanowania wspólnych przedsięwzięć wydawniczych. Dotychczasowy dorobek w zakresie badań nad pozytywizmem jest poważny: referat doc. Detki, mimo jego obszerności, uzupełniono wieloma tytułami z zakresu badań nad historią teatru, dramatu, z dziejów filozofii i życia artystycznego, skomentowano też wartość dorobku edytorskiego. Dotychczasowe badania nie wyczerpują jednakże całej problematyki, co więcej, ujawniają coraz to nowe obszary badawcze. Przede wszystkim zwracano uwagę na konieczność integracji wysiłków naukowych historyków, historyków literatury i neofilologów, gdyż tylko zasada komplementarności badań w zakresie tych dyscyplin może, zdaniem dyskutantów, umożliwić naświetlenie w sposób pełny i właściwy problematyki świadomości, funkcjonowania wzorców i stereotypów historycznych we współczes-

ności, wreszcie zagadnień recepcji i wpływów literackich, filozoficznych i estetycznych. Omawiano też kwestię tradycji polskiego pozytywizmu, postulowano analizę nie tylko inspiracji romantycznej, ale także oświeceniowej, jako dotychczas nie docenianej, a nawet nie dostrzeganej. Stwierdzono też potrzebę podjęcia szerokich prac nad formowaniem się świadomości literackiej epoki i przy tej okazji zwracano uwagę na zadania kroniki życia literackiego doby postyczeniowej.

W trakcie dyskusji poruszono również problematykę metodologii badań. Mówcy stwierdzali, że obecny impas w studiach nad pozytywizmem spowodowany jest brakami metodologicznymi. Postulowano więc rozwinięcie badań marksistowsko-strukturalistycznych oraz szczegółowe opracowanie kategorii teoretycznoliterackich funkcjonujących w estetyce okresu. W wielu wypowiedziach wyraziło się przekonanie, że dotychczasowe ujęcia monograficzne różnego charakteru i przeznaczenia należy zastąpić studiami problemowymi, poświęconymi gatunkom, formom, stylom, powieści historycznej, literaturze popularnej itd.

Dyskusja wykazała także, że epoka postyczeniowa cieszy się niezwykle żywym zainteresowaniem w środowiskach pedagogicznych, które oczekują opracowania twórczości drugorzędnych pisarzy, estetyki i problematyki ogólnej okresu oraz edycji wspomnień i korespondencji z epoki, jako bardzo użytecznych w pracy nauczycielskiej.

Cenna jest inicjatywa ośrodków pozawarszawskich, które zadeklarowały gotowość podjęcia badań regionalnych: opracowania prasy regionalnej Śląska i Pomorza, badania problematyki narodowyzwoleńczej w tych regionach, opracowania recepcji literatury polskiej i obcej.

Warszawskie spotkanie - jako pierwsze - traktować należy jako próbę zbilansowania dorobku i wykreślenia perspektyw w badaniach nad pozytywizmem. Jego niewątpliwym osiągnięciem są postulaty odnowy metodologii i rozwoju badań regionalnych oraz określenie celów i możliwości współpracy z neofilologami, co może dać badaniom nad okresem szeroki kontekst komparatystyczny oraz pozwoli zbadać recepcję polskiego pozytywizmu za granicą. Stwierdzono też, że podejmowane prace powinny również odpowiadać zapotrzebowaniu środowisk nauczycielskich i tym środowiskom służyć.

Spotkania tego typu będą, jak zdecydowano, kontynuowane. Do szczegółowego omówienia pozostały praktyczne formy współpracy ośrodków, tematyka ewentualnej sesji naukowej, a także możliwości, typ i charakter pracy zbiorowej "Z problemów literatury polskiej II połowy XIX wieku". Zdaniem uczestników konferencji, przedsięwzięcia takie są możliwe i konieczne.

Mgr Michał Kabata